

С Т А Н О В И Щ Е

от проф. д-р Венцеслав Бондиков,
катедра „Комуникация, връзки с обществеността и реклама“,
при Факултет по журналистика и масова комуникация към
СУ „Св. Климент Охридски“
относно материалите, представени от Мартина Павлова
за присъждане на ОНС „доктор“
по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и
информационни науки (Журналистика – Манипулация в комуникацията)

Общо описание на представените материали

Кандидатката Мартина Павлова е представила следните материали:

- **Дисертационен труд** на тема: "Кризата в обществото: Манипулация – появата на лидера Спасител (Сравнителен анализ на някои българо-американски комуникационно-манипулационни практики в периода 2008-2014 г.)" с обем от 434 страници, представляващ увод, четири глави, заключение, приноси моменти и библиография. Първите три глави са теоретични, четвъртата съдържа три контент анализа, единият от които сравнява комуникационно-манипулационните политически практики в България и САЩ в периода юли-септември 2009 г. Посочени са 181 източника, от които 162 печатни и 18 онлайн източника. 146 от произведенията са на български език, 17 на английски език, 15 на руски език, а 3 на френски език. При извършването на трите контент анализа са използвани 546 публикации от онлайн архива на в. "Дневник" и 98 публикации от онлайн архива на в. Washington Post.
- **Автореферат** на дисертационен труд с обем от 61 страници;
- **Публикации** – посочени са 3 броя, които се отнасят пряко по темата на дисертацията.

Обща оценка на представените материали

Дисертационният труд е посветен на едно изключително актуално явление – идването на власт на поредния политически лидер Спасител на обществото в криза. Мащабът на явлението всъщност е световен и все по-често наблюдаваме печеленето на властта от държавни лидери, които се вписват именно в образа на Спасител на обществото. Темата е развита по линията на сравнителния анализ на някои българо-американски комуникационно-манипулационни практики в периода 2008-2014 г. Разглежданият период е изведен като подходящ за анализа, поради идването на власт на двама държавни лидери, представители на именно

този различаващ се тип политик – президентът на САЩ Барак Обама и министър-председателят на България Бойко Борисов.

Целта на дисертационния труд е изследването на наличието на социална криза като основа за възможността за появата на следващия Спасител на обществото, а актуалността на разглеждания проблем произтича именно от възможностите за неговото действително използване в обществения живот за идването на власт на лидер, различен от необходимия модел на държавно-политическо управление, а това може да породи сериозни рискове за всяко едно демократично общество.

Като първопричина за изпадането в състояние на повсеместна криза на двете анализирани общества в рамките на разглеждания период е очертана Световната икономическа криза от 2008 година. Тежките условия на живот водят обществото до сериозни морални последици – морално-ценностен разпад, обезценяване на основни морални устои като семейство и религия, а социум, който не притежава стабилна ценностна система, е по-лесно податлив на политическа манипулация. Това обуславя и формулираната **хипотеза** на дисертационния труд, че трайната и дълбока социална криза създава условията за появата на новата интерпретация на модела на Спасителя на обществото, който излиза от традиционно приетия модел на държавен водач. Това явление би могло да бъде базирано на двупосочни манипулационни процеси, протичащи между обществото и неговия нов лидер. В различните етапи от развитието на обществото, то преминава регулярно през сериозни и продължителни кризисни състояния, които е възможно да породят условията за появата и властовата реализация на следващия негов Спасител.

Като **обект** на настоящето изследване докторантката е извела образа на политическия лидер Спасител на обществото в криза. Преминавайки задълбочено през общо теоретичната гледна точка за Спасителя, анализът се фокусира в частност върху двама лидери, олицетворяващи този образ – президентът на САЩ Барак Обама и министър-председателят Бойко Борисов, тъй като те оглавяват двете сравнявани държави в разглеждания период на преки последици от Световната рецесия – 2008-2014 г.

Предмет на изследването са комуникационните практики на държавния лидер – Спасител на обществото в криза. Именно прилагането на различни убеждаващи ПР методи, тактики и стратегии създава възможността на лидера да постигне своите властови цели. Анализът на предмета на изследването разкрива възможния манипулационен процес на взаимно влияние между социума и неговия водач и чрез него е достигнато до няколко важни извода относно разглежданите социални явления комуникация, манипулация, криза в обществото и идването на новия държавен водач от типа на Спасителя.

В първа глава докторантката детайлно разглежда явленията комуникация и манипулация. Специално внимание е обърнато на

възможностите за манипулация на общественото съзнание чрез инструментите на вербалната и невербалната комуникация. Очертано е сложното съчетание на необходимите качества на лидера за успешното му установяване на власт, част от които могат да бъдат личностно вродени, каквато е харизмата, а друга част – придобити, развити и обучени, например, чрез медиатренинг. Сред успешно използваните стратегии от политическите лидери са посочени "Уверение, повторение, комуникация", "Един от вас", стратегия на инфотактиката, масажирание на посланието и др.

Във **втора глава** е разгледана кризата на обществото и като морално изражение, и като икономически предпоставки. Доказано е, че пораждането на социалната необходимост от появата на Спасителя в условията на аномия е повторяемо явление. Обществото навлиза в дълбока аномия в период на изначална трансформация, политическа революция, динамична икономическа, идеологическа и ценностна промяна, криза и преустройство на образованието и културните модели, промяна в стандарта и начина на живот. Именно това е най-подходящият момент за успешното изграждане и проектиране в общественото съзнание на образа на политическия лидер Спасител, тъй като това е състояние, характеризиращо се със сериозната необходимост от нов ред, нова ценностна система, нови закони, нов водач.

Мартина Павлова доказва, че необходимо условие за успешната реализация на политическия лидер е наличието на общество за спасяване от кризисни фактори, епоха на дълбоки социални катаклизми. Доказано е също така, че действителното извеждане на обществото от състоянието на криза не е задължителна част от манипулативното експлоатиране на властта от Спасителя, възможно е то да остане в сферата на политическите обещания, без това да разруши неговия героичен образ в социалната представа.

Трета глава е фокусирана изцяло върху образа на лидера Спасител, като са разгледани необходимите му качества за успешното манипулационно влияние върху обществото. Изведена е двупосочността на манипулацията по посока от политическия лидер към обществото и обратното. Обърнато е внимание, че партията се явява вече не същност на управлението, а нещо задължително, но второстепенно, тъй като на преден план е експониран образът на Спасителя. Политиката е изведена като функция на Вожда-Спасител, а не той като нейно оръжие и оперативна функционалност. Вече не партиите използват своите лидери за постигането на партийните цели, а новите политически лидери експлоатират възможностите, които партиите им осигуряват. Формулирано е, че Спасителят не само е извел функционалността, елитарността и преклонението на народа пред общите партийни ценности и идеали, но той започва да мисли вместо нас, да идеологизира вместо нас,

да формулира и провежда политики вместо нас. Този лидер обаче в определени условия губи своите манипуляционно-властови позиции върху общественото мнение и поведение и нарушава социалната представа за себе си. В тази част се разглежда и процеса на настъпването на смъртта на Спасителя, както и възможностите за удължаване на неговата социална власт, на взимане на мерки или промени, чрез които подобна ситуация да бъде овладяна и да не се достигне до разрива на дълбоките психично-емоционални връзки между лидера и обществото.

Докторантката провежда емпирично социално изследване в **четвърта глава**, посветено на медийния образ на появата на Спасителя. Чрез извършените три контент анализа на публикации във вестниците Дневник и Washington post, единият от които сравнителен, Мартина Павлова доказва, че обществата в България и САЩ притежават и общи, и противоположни черти, но най-важна за разглежданата тема обща характеристика е, че и двата народа в разглеждания период са се намирали в състояние на тежка криза и именно кризата и обществените очаквания за подобряване на тяхното битие са направили възможни политическата манипулация и идването на власт на новите им Спасители. Като общ първоизточник на кризите на двете сравнявани общества е изведена Световната икономическа криза от 2007-2008 г., която има различни последици и проявления в двете държави, но чиято тежест е аналогична и по тази причина е породила необходимостта от идването на власт на Спасителя – и в САЩ, и в България.

Сравнителният контент анализ изцяло доказва тезата на дисертационния труд, че дълбоката социална криза поражда необходимите условия за появата на новия Спасител на обществото в криза, чиито образ е нестандартен за дотогавашния образ на държавен водач и че това явление е базирано на двупосочни манипуляционни процеси, протичащи между обществото и неговия нов лидер. На базата на извършения контент анализ се доказва също така и че степента на експлоатирането на тази, създадена от кризата възможност за манипулация на обществото, е въпрос на избор на държавния лидер, а нейната степен на използване е различна в двете сравнявани общества в разглеждания период – ясно се очертава по-силното убеждаващо влияние върху възприемането на образа Спасителя от обществото в България, отколкото в САЩ през разглеждания период 2008-2014 г.

Преминавайки през редица сложни социални процеси и явления, дисертационният труд доказва, че пораждането на следващата дълбока социална криза обуславя, предпоставя и провокира появата на следващия Спасител на обществото – процес, характеризиран с периодична повтораемост и комуникационно-манипуляционното двупосочно въздействие между лидера и управляваното от него общество.

Докторантката доказва, че реалната проекция на поредния политически лидер може да се променя, но митът за Вожда, Спасителя, героя е изконен и сакрален и продължава да съществува в представите и надеждите на социума, създавайки предпоставки за политическа манипулация, чрез която да бъде постигната абсолютната политическа власт.

Дисертационният труд въвежда две нови научни понятия - "комуникационно-манипулационен кръг на влияние" и "политическа религия", които приемам.

Мартина Павлова е извела шест научни приноса, които приемам.

В заключение, като имам предвид актуалния характер на избраната тема, извършената огромна изследователска работа, задълбочените познания по проблема, показаните възможности за анализ, както и изведените научни приноси, давам положителна оценка на дисертационния труд и препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика – Манипулация в комуникацията) на Мартина Павлова, докторант в катедра „Комуникация, връзки с обществеността и реклама” при СУ „Св. Кл. Охридски“.